

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Carmen Lind

**SUNDKLIENDI JA NÕUSTAJA VAHELINE NÕUSTAMISSUHE MAARJAMAA
HARIDUSKOLLEEGIUMI EMAJÕE ÕPPEKESKUSE NÄITEL**

Uurimistöö

Juhendaja: Astra Schults (PhD)

Läbiv pealkiri: Sundkliendi ja nõustaja vaheline nõustamissuhe

Tartu 2019

**Sundkliendi ja nõustaja vaheline nõustamissuhe Maarjamaa Hariduskolleegiumi
Emajõe õppekeskuse näitel**

Kokkuvõte

Uurimistöö eesmärgiks oli kohandada *Dual Role Relationship Inventory: Revised* (Skeem, 2004) küsimustik ja katsetada, kas selle abil on võimalik kirjeldada nõustaja ja sundkliendi vahelist nõustamissuhet kohtumääruse alusel Maarjamaa Hariduskolleegiumi Emajõe õppekeskuses õppivate noorte näitel. Valimi moodustasid 10 tugivõrgustiku spetsialisti ja 10 kinnise lasteasutuse teenusele suunatud õpilast Maarjamaa Hariduskolleegiumi Emajõe õppekeskusest, kellega viidi läbi eesti keelde kohandatud DRI-R küsimustik. Tulemuste kohaselt andsid nõustajad nõustamissuhtega seotud väidetele sarnasemaid ja kõrgemaid hinnanguid kui nõustatavad. Uurimus võimaldas katsetada küsimustiku läbi viimist kinnises asutuses töötavate spetsialistide ja viibivate õpilaste seas.

Märksõnad: sundklient, nõustamissuhe, DRI-R

**Counseling Relationship Between a Councillor and an Involuntary Client in the Emajõe
Learning Center of the Maarjamaa Board of Education**

Abstract

The aim of this research was to customize the *Dual Role Relationship Inventory: Revised* (Skeem, 2004) and assess whether or not it is suitable for describing the relationship between a councillor and an involuntary client in the Emajõe Learning Center of the Maarjamaa Board of Education. The sample of the study was 10 councillors and 10 involuntary clients from the Emajõe Learning Center of the Maarjamaa Board of Education, who completed the adapted version of the DRI-R questionnaire. According to the results, councillors had a similar and higher assessment of statements related to the counseling relationship than the involuntary clients. The research enabled to test the performance of the questionnaire in a closed institution amongst the specialists working in that institution and children who are enrolled there.

Key words: involuntary client, counseling relationship, DRI-R

SISSEJUHATUS

Nõustamine

Nõustamine on oma olemuselt nõustaja (abistaja) ja nõustatava (abivajaja) omavaheline vestlus, mille käigus keskendutakse nõustatava probleemile (Tropp jt, 2010). McLeodi (2007) järgi kasutatakse nõustamiseks erinevaid meetodeid, mida võib jagada viide kategooriasse: vestlus, struktureeritud probleemikesksed tegevused, kunstilised-loomingulised tegevused, kultuuriressursid ja nõustaja isiklikud ressursid. Individuaalne nõustamine koosneb järgnevatest etappidest: suhte loomine, probleemi määratlemine, probleemi analüüs, sekkumine, muutuse/tulemuse hindamine ning muutuse püsivuse kindlustamine (üldistamine) (Tropp jt, 2010).

Nõustamissuhe

Nõustamissuhe on nõustaja ja nõustatava vaheline koostöö ja afektiivne side, mida peetakse nõustamise oluliseks aspektiks (Martin, Garske ja Davis, 2000). Nõustamise tulemuste uurimine on näidanud, et tulemused sõltuvad eelkõige just nõustamissuhtest, sõltumata valitud nõustamistehnikast ja teoreetilisest lähenemisviisist (Bhatia ja Gelso, 2017). Igasuguse nõustamise alus on usaldus nõustaja vastu. Usaldusliku nõustamissuhte tekkimiseks on oluline, et nõustaja kohtleks nõustatavat võrdväärse tasandil. Juhul kui nõustaja seab nõustatava madalamale positsioonile, võib see takistada usalduse loomist, kuna nõustatav eneseväärikus on madalamal tasemel. Nõustamissuhte olulised komponendid on empaatia (olukorra vaatamine nõustatava vaatepunktist), austus (nõustaja tahe ja valmisolek klienti mõista) ning ehtsus (nõustaja poolne siirus ja emotsionaalne ausus) (Tropp jt, 2010).

Sundkliendi nõustamine

Sunniviisiliselt suunatakse nõustatavaid nõustamisse koolide, vaimse tervise asutuste, lastekaitse või kohtu poolt (Sotero, Cunha, Da Silva, Escudero ja Relvas, 2016). Selline suunamine on vajalik, kui nõustatav ei suuda nõustamise vajalikkuse osas teha autonoomseid otsuseid (Luciano jt, 2014).

Kõige enam erinevad sundklientide ja vabatahtlike nõustatavate nõustamine teineteisest selle poolest, et vabatahtlik nõustatav otsib ise abi ja tahab muutuda, kuid sundklient seda ei tee. Sellest tulenevalt on sundkliendiga nõustamissuhte loomine nii nõustaja kui ka nõustatava jaoks keerulisem protsess (Sotero jt, 2014). Sundkliendi nõustamise puhul võib nõustajal olla ülesanne nõustatavat lisaks nõustamisele kontrollida (Skeem, Louden ja Polaschek, 2007). Vabatahtlike nõustamissuhete uurimine on näidanud, et nõustajad on harva olukorras, kus

peavad kontrollima, et nõustatav täidaks nõustamise käigus püstitatud eesmärged. Manchak, Skeem ja Rook (2014) tõid oma uuringus välja, et vabatahtlikud ja sunniviisilised nõustamissuhted erinevad nõustajapoolse kontrolli ja nõustatavapoolse allumise osas. Sundklientide puhul võivad nõustajad olla rohkem kontrollivad ning nõustatav võib sellele reageerida viha ja vastupanuga nõustamise eesmärkide suhtes või abitusseisundi väljendamise ja vähese kaasatusega (Manchak jt, 2014). DiClemente (1991) tõi välja, et vastupanu tekib mässumeelsuse, loobumise ja ratsionaliseerimise tagajärjel (viidatud Snyder ja Anderson, 2009).

Enamik Snyderi ja Andersoni (2009) poolt analüüsitud töid tõid välja, et sundkliendi nõustamine tuleb võimalikult kiirelt muuta sunniviisilisest protsessist vabatahtlikuks protsessiks. Selle saavutamiseks on vajalik usalduslik nõustamissuhe, mis võimaldab nõustamise käigus viia ellu muutuseid ilma nõustatava vastumeelsust suurendamata (Snyder ja Anderson, 2009).

Eduka nõustamise eelduseks on sageli peetud sisemist motivatsiooni muutumiseks (Snyder ja Anderson, 2009). Sundklientide puhul leidsid Begun jt (2003), et neil on madalam algne motivatsioonitase ja valmisolek muutumiseks kui vabatahtlikel nõustatavatel. Snyderi ja Andersoni (2009) sõnul tuleb sundklientidega töötades sobitada nõustamine kliendi muutumisvalmiduse taseme ja motivatsiooniga. Uuringud näitavad, et nõustamist mõjutab positiivselt kui nõustaja kohaldab nõustamist vastavalt nõustatava muutumisvalmiduse tasemele (Snyder ja Anderson, 2009).

Sundkliendi ja nõustaja vaheline nõustamissuhe

Rugkåsa, Canvini, Sinclairi, Sulmani ja Burnsi (2014) uurimuses keskenduti nõustajate kirjeldustele nende ja sundklientidest nõustatavate vahelistest nõustamissuhetest. Heade usalduslike nõustamissuhete saavutamine eeldab nõustajate arvates, et nõustaja on aus, huvitatud, õiglane, empaatiavõimeline, usaldusväärne ja järjekindel. Head nõustamissuhted kirjeldati kui platvormi kaasatuse saavutamiseks ning nõustatavate julgustamiseks ja toetamiseks. Samuti leiti, et nõustamissuhte loomisel on oluline, et nõustaja võtaks arvesse nõustatava olukorda ning arvestaks nende prioriteetide ja muredega. Nõustatava vaadete mõistmine võib uurimuse tulemuse kohaselt anda vajalikku informatsiooni selle kohta, miks nõustatav sunniviisiliselt nõustamisel viibib (Rugkåsa jt, 2014). Nõustamissuhte kvaliteeti tõsteti esile kui keskset viisi mõjutada nõustatavaid saavutama nende enda eesmärged. Identifitseeriti kolm mõjutava käitumise kategooriat: usaldussuhte ülesehitamine, kokkulepete läbirääkimine ja autoriteetse rolli saavutamine (Rugkåsa jt, 2014).

Roche'i, Madigani, Lyne'i, Feeney ja O'Donoghue (2014) uurimus leidis, et nõustatavad, kes on sunniviisiliselt nõustaja juurde suunatud, on suurema tõenäosusega oma nõustamissuhtega vähem rahul. Samas aga ennustab suurem rahulolu nõustamissuhtega paremaid tulemusi (nt raviskeemikohane ravimite tarvitamine, kaasatus vaimse tervise teenustesse, parem elukvaliteet ning paranenud lühi- ja pikaajaliste eesmärkide saavutamine) (Roche jt, 2014). Head suhet nõustatava ja nõustaja vahel iseloomustab kahe inimese vaheline psühholoogiline kontakt, nõustaja poolne tingimusteta positiivne suhtumine nõustatavasse, nõustaja kongruentne ja tervislik suhtumine nõustatavasse ning nõustaja empaatia nõustatava sisemise taustsüsteemi suhtes (McLeod, 2007).

Nõustamissuhte kvaliteedi hindamine

Skeem jt (2007) kasutasid sundkliendi ja nõustaja vahelise nõustamissuhte kvaliteedi ja nõustamise tulemuste seose hindamiseks *Dual Role Relationship Inventory: Revised* (Skeem, 2004) küsimustikku. Selle uurimuse kohaselt hõlmab sundkliendi ja nõustaja vahelise nõustamissuhte kvaliteet hoolivust ja õiglust, usaldust ja autoriteetsset (mitte autoritaarset) stiili. DRI-R hindab neid nõustamissuhte kvaliteedi valdkondi. Uurimuses keskenduti nõustajate, nõustatavate ning vaatlejate poolsetele hinnangutele. Kõige usaldusväärsemaid hinnanguid andsid nõustatavad, seejärel vaatlejad ning viimasena nõustajad (Skeem jt, 2007). *Nõustaja roll*

Maarjamaa Hariduskolleeegiumis

Maarjamaa Hariduskolleeegiumi näol on tegemist asutusega, kus töötavad spetsialistid tegelevad sundklientidega igapäevaselt. See on Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt hallatav riigiasutus, kuhu võetakse vastu 12-17 aastaseid poisse ja tüdrukuid, kellele on vaja kohaldada kinnise lasteasutuse teenust (Maarjamaa Hariduskolleeegiumi põhimäärus, 2018). Kohtuotsuse või –määruse alusel saabuvalle õpilasele määratakse sotsiaalpedagoog, kes on õppekeskuses viibides lapse peamine nõustaja. Maarjamaa Hariduskolleeegiumis on nõustaja lisaks kontrollija rollis. Hea toimetuleku (koolitundides osalemine, käitumisprobleemide vähenemine, huvi- ja rühmategevustes osalemine) korral viiakse sotsiaalpedagoogi juhtimisel koostöös teiste tugispetsialistidega läbi juhtumikorraldusnõukogud, mille alusel otsustatakse, kas lapsele võimaldatakse soovitud privileege (nt kodu- või linnakülastus) (Maarjamaa Hariduskolleeegiumi kodukord, 2018).

Uurimistöö eesmärk

Töö peamine eesmärk oli kohandada *Dual Role Relationship Inventory: Revised* (Skeem, 2004) küsimustik ja katsetada, kas selle abil on võimalik kirjeldada nõustaja ja sundkliendi vahelist

nõustamissuhet kohtumääruse alusel Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe õppekeskuses õppivate noorte näitel.

Uurimisküsimused:

1. Millisena kirjeldavad Maarjamaa Hariduskolleeegiumi nõustajad enda nõustamissuhteid, nõustamissuhte olemust ja sellega seonduvaid aspekte?
2. Millisena kirjeldavad Maarjamaa Hariduskolleeegiumi nõustatavad enda nõustamissuhteid?
3. Kas Maarjamaa Hariduskolleeegiumi nõustajate ja sundklientide hinnangud nõustamissuhte kvaliteeti puudutavatele väidetele langevad kokku?
4. Kas DRI-R küsimustik sobib nõustaja ja sundkliendi vahelise nõustamissuhte kirjeldamiseks Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe õppekeskuse näitel?

MEETOD

Osalejad

Uuringus osalejad olid 10 tugivõrgustiku spetsialisti (1 loovterapeut, 9 sotsiaalpedagoogi) ja 10 kinnise lasteasutuse teenusele suunatud õpilast Maarjamaa Hariduskollegiumi Emajõe õppekeskusest vanuses 12-16. Kõikide õpilaste vanematelt/eestkostjatelt koguti enne uuringu läbiviimist digiallkirjastatud nõusolekud. Samuti andsid paber kandjal kirjaliku nõusoleku kõik uuringus osalenud õpilased ja tugispetsialistid.

Materjal

Selleks, et kirjeldada Maarjamaa Hariduskollegiumi Emajõe õppekeskuse spetsialistide arvamust nõustamissuhte olemusest sõnastas uurimistöö läbiviija 8 intervjuuküsimust, mille abil koguti infot tugivõrgustiku spetsialistidelt (vt lisa 5). Küsimuste teemad jagunesid vastavalt: nõustamissuhte alus, nõustamissuhte loomise võtted, nõustamissuhte loomise põhimõtted, nõustamissuhte etapid, nõustamissuhte halvenemine ning nõustamissuhte paranemine. Üks intervjuu kestis umbes 15 minutit ning vastustest tulenevad märksõnad märgiti käsitsi paber kandjale üles. Eraldi ei märgitud, kes spetsialistidest, milliseid vastuseid andis.

Nõustamissuhte hindamiseks kasutati avalikuks kasutamiseks lubatud küsimustikku *Dual Role Relationship Inventory: Revised* (Skeem, 2004). 30st küsimusest koosnev ankeet paluti kirjalikult täita nii nõustajatel (10 spetsialisti) kui ka nõustatavatel (10 õpilast). Eesti keelde tõlkis küsimustiku uurimistöö läbiviija. Algselt oli küsimustik mõeldud vaatleja poolseks täitmiseks kriminaalhooldaja ja hooldatava vahelise nõustamissuhte hindamisel. Kõik küsimused sõnastati ümber lähtudes sundkliendi ja nõustaja vahelise nõustamissuhte kontekstist ja sellest, et küsimustikku täidab kas nõustaja või nõustatav, mitte vaatleja (nt väide *The probation officer cares about the probationer as a person* on eesti keeles ümber sõnastatult nõustaja küsimustikus „Ma hoolin nõustatavast kui inimesest“ ja nõustatava küsimustikus „Nõustaja hoolib minust inimesena“). Ankeedi täitmine võttis aega umbes 15 minutit. Eraldi märgiti ankeedile, kas täitjaks oli õpilane või spetsialist, täitja nime ankeedile ei märgitud.

Protseduur

Lapse poole pöördumisele eelnes lapsevanematelt nõusoleku saamine. Selleks saatis uurimistöö teostaja vanematele e-kirjaga Nõusolekuvormi lapsevanemale ning palus vanemal saata digitaalselt allkirjastatud kirjalik teade nõusoleku andmise või mitte andmise kohta esimesel võimalusel (vt lisa 1). Seejärel valiti koostöös sotsiaalpedagoogidega nõusoleku andnud

vanemate laste hulgast välja õpilased, keda paluti uuringus osaleda ja kellest igapähe oli õigus uuringus osalemisest keelduda (vt lisa 2). Ükski uuringusse kutsutud lastest osalemisest ei keeldunud.

Uurimistöö läbiviija selgitas uuringus osalevatele õpilastele täidetava ankeedi sisu. Selle täitmiseks anti aega kuni 30 minutit.

Spetsialistidele tutvustati uurimistöö sisu ja tegevusi ning jagati nõusolekulehed kohapeal (vt lisa 3). Osalejatel säilis igal hetkel võimalus osalemisest keelduda, kuid ükski uuringusse kutsutud tugispetsialistidest osalemisest ei keeldunud.

Uurimistöö tegemiseks oli Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee luba (vt lisa 4).

Andmete analüüs

Andmed sisestati ja töödeldi programmis MS Excel 16 ning IBM SPSS Statistics 23. Arvutati välja kirjeldavad statistikud ja viidi läbi sõltumatute gruppide t-test. Intervjuude analüüsimiseks märgiti üles märksõnad.

TULEMUSED

Nõustajate kirjeldus oma nõustamissuhtest

Kõik valimisse kuulunud nõustajad (N = 10) väitsid, et nad soovivad nõustatavaid alati siiralt aidata (M = 7,0 ja SD = 0,0) (vt lisa 6). Väitele „Ma hoolin nõustatavast kui inimesest“ vastamisel valisid 9 nõustajat hinde „7“ ehk „alati“ ja üks nõustaja hinde „6“ (M = 6,9 ja SD = 0,31). Samuti valisid üheksa nõustajat hinde „alati“ ning üks nõustaja hinde „6“ väite „Ma julgustan nõustatavat endaga koostööd tegema“ juures (M = 6,9 ja SD = 0,316). Väidetele „Ma suhtun nõustatavasse halvustavalt“ ja „Ma halvustan nõustatavat kui ta on midagi valesti teinud“ vastasid üheksa nõustajat „1“ ehk „mitte kunagi“ ja üks nõustaja „2“ (M = 1,1 ja SD = 0,31).

Väidetele „Kui nõustataval on raskusi ülesannete täitmisega, siis ma räägin temaga ja kuulan, mida tal öelda on“, „Ma hoolin siiralt nõustatava muredest“ ja „Ma näitan üles austust kõigis nõustatavaga seotud tegemistes“ (M = 6,8 ja SD = 0,42) vastasid kaheksa nõustajat hindegaga „alati“ ning kaks nõustajat hindegaga „6“.

Seitse nõustajat andis hinde „alati“ ja 3 nõustajat hinde „6“ väidetele „Ma proovin teha nõustatava suhtes õigeid otsuseid“, „Ma olen nõustatava suhtes soe ja sõbralik“ ja „Ma kiidan nõustatavat hea käitumise eest“ (M = 6,7 ja SD = 0,48).

Väidetele „Ma arvestan nõustatava vajadustega“, „Ma kohtlen nõustatavat õiglaselt“, „Ma arvestan nõustatava olukorraga, kui langetan temaga seonduvaid otsuseid“, „Ma olen nõustatava suhtes innukas ja lootusrikas“ ja „Kui nõustatav rikub reegleid, siis ma räägin temaga ja kuulan, mida tal öelda on“ andsid kuus nõustajat hindeks „alati“ ja neli nõustajat „6“ (M = 6,6 ja SD = 0,51).

Väidet „Ma arutan nõustatavaga vabalt temaga seotud murekohti“ hindasid kaheksa nõustajat hindegaga „alati“, üks nõustaja hindegaga „6“ ja üks nõustaja hindegaga „4“ ehk „mõnikord“ (M = 6,6 ja SD = 0,96). Väidet „Ma esitan nõustatavale ebamõistlikke nõudeid“ hindasid kaheksa nõustajat hindegaga „mitte kunagi“, üks nõustaja hindegaga „2“ ja üks nõustaja hindegaga „mõnikord“ (M = 1,4 ja SD = 0,96).

Nõustajate vahelistes hinnangutes esines lahknevusi järgnevates väidetes: „Ma selgitan nõustatavale, mida ta peab tegema ja miks on seda hea teha“, millele neli nõustajat vastasid „alati“, kaks nõustajat „6“, üks nõustaja „5“, kaks nõustajat „mõnikord“ ning üks nõustaja „3“ (M = 5,6 ja SD = 1,5), „Nõustatav tunneb end piisavalt turvaliselt, et olla minuga avatud ning aus“, millele 3 nõustajat vastasid „alati“, kolm nõustajat vastasid „6“ ja neli nõustajat „5“ (M =

5,9 ja SD = 0,87), „Ma usaldan nõustatavat piisavalt, et olla temaga aus“, millele 6 nõustajat vastasid „alati“, üks nõustaja „6“, kaks nõustajat „5“ ja üks nõustaja „mõnikord“ (M = 6,2 ja SD = 1,135) ja „Ma olen pühendunud nõustatava probleemide lahendamisele“, millele kuus nõustajat vastasid „alati“, kolm nõustajat „6“ ning üks nõustaja „3“ (M = 6,3 ja SD = 1,25).

Samuti esines nõustajate hinnangulisi lahknevusi ka järgnevates väidetes: „Kui nõustatava käitumine on halvenenud, siis ma räägin temaga enne, kui midagi tõsist ette võtan“, millele neli nõustajat vastasid „alati“, viis nõustajat „6“ ja üks nõustaja „5“ (M = 6,3 ja SD = 0,67), „Ma arvestan nõustatava vaadetega“, millele üks nõustaja vastas „alati“, kuus nõustajat „6“ ja kolm nõustajat „5“ (M = 5,8 ja SD = 0,63), „Nõustatav tunneb, et ma tahan teda karistada“, millele üks nõustaja vastas „5“, kaks nõustajat „3“, viis nõustajat „2“ ja kaks nõustajat „mitte kunagi“ (M = 2,3 ja SD = 1,16), „Ma annan nõustatavale piisavalt võimalusi, et öelda seda, mida ta soovib“, millele neli nõustajat vastasid „alati“, kolm nõustajat „6“, kaks nõustajat „5“ ja üks nõustaja „mõnikord“ (M = 6,0 ja SD = 1,05), „Ma eeldan, et nõustatav teeb kogu töö iseseisvalt ja ei paku talle sealjuures abi“, millele seitse nõustajat vastasid „mitte kunagi“, kaks nõustajat „2“ ja üks nõustaja „3“ (M = 1,4 ja SD = 0,69) ja „Ma varun piisavalt aega, et nõustatavat mõista“, millele viis nõustajat vastasid „alati“, neli nõustajat „6“ ja üks nõustaja „5“ (M = 6,4 ja SD = 0,69).

Väidet „Ma tean, et saan nõustatavat usaldada“ hindasid kaks nõustajat hindegaga „6“, viis nõustajat hindegaga „5“ ja kolm nõustajat hindegaga „mõnikord“ (M = 4,9 ja SD = 0,73) ja väidet „Nõustatav tunneb, et saab mind usaldada“ hindasid kaks nõustajat hindegaga „alati“, viis nõustajat hindegaga „6“ ja kolm nõustajat hindegaga „5“ (M = 5,9 ja SD = 0,73).

Nõustajate kirjeldused nõustamissuhtest ja selle aspektidest

Intervjuudes toodi välja, et nõustamissuhte alus töös sundklientidega on usaldus (N = 4). Samuti toodi välja kontakti loomine (N = 2) ning koostöö, mõistmine, nõustaja poolne usk edukusse ja nõustatava tausta tundmine (N = 1).

Nõustamissuhete loomise juures toodi enim välja, et kontakti saadakse läbi erinevate tegevuste (sportlikud ja mängulised tegevused, vestlused) (N = 5). Lisaks toodi eraldi välja, et seada tuleb konkreetsed piirid, suhtuda nõustatavase austusväärset, kuulata, luua sõbralik suhe ja panna end nõustatava rolli (N = 1).

Nõustamissuhte etappidena tõid nõustajad (N = 5) välja, et see koosneb 1. usaldusliku suhte loomisest, 2. eesmärgi seadmisest ja 3. tööst. Eraldi tõid nõustajad välja, et nõustamissuhte esimene etapp on piiride katsetamine (N = 1), nõustamise suhtes vastumeelsusega tegelemine

(N = 1) ning kontakti loomine (N = 1). Üks nõustaja ütles, et nõustamissuhet luues puuduvad kindlad etapid ning üks nõustaja ei osanud sellele küsimusele vastata.

Nõustamissuhte halvenemisele võib nõustajate sõnul (N = 2) viidata see kui nõustatav keeldub kohtumisest. Samuti see kui nõustatav ei taha vestelda (N = 2), kui nõustatav valetab (N = 2) ning kui nõustatav pöördub oma murega kellegi teise poole (N = 2). Eraldi toodi välja, et nõustamissuhte halvenemisele viitab verbaalne või füüsilise agressioon (N = 1) ning kui nõustatav annab stampvastuseid (N = 1).

Nõustajate sõnul võib nõustamissuhte halvenemist põhjustada usalduse kadumine (N = 4). Samuti võib nõustamissuhe halveneda kui nõustaja ei tee nõustatava jaoks meeldivaid otsuseid (N = 2). Eraldi toodi välja, et nõustamissuhte halvenemise põhjus võib olla see, kui nõustatav tunneb, et teda ei mõisteta (N = 1), info puudus (N = 1), kui nõustatav tunneb, et nõustaja ei suutu temasse kui inimesse (N = 1) ning kui nõustaja on väsinud ning ei suuda piisavalt pühenduda (N = 1).

Nõustamissuhte paranemisele viitab nõustajate (N = 4) arvates see kui nõustatav tuleb nõustamisele vabatahtlikult. Samuti arvavad nõustajad, et nõustamissuhte paranemise märgiks on avatud vestlused (N = 2) ning järjest suurem usaldus (N = 2). Eraldi toodi välja see, kui nõustatav võtab nõustajaga ühendust ka kokkuleppevälisel ajal (N = 1). Üks nõustaja ei osanud sellele küsimusele vastata.

Nõustajate (N = 3) arvates paraneb nõustamissuhe seetõttu, et tekib usaldus. Samuti on nõustamissuhte paranemise põhjuseks mõlemapoolne kokkulepetest kinni pidamine (N = 2). Eraldi toodi välja ka õigete asjade märkamine õigetel hetkedel (N = 1), kui nõustatav mõistab, et tal on pakutud abi ja tuge vaja (N = 1), teineteise mõistmine (N = 1), järjekindlus (N = 1) ning nõustamissuhte paranemine tänu oskuslikule nõustajatööle (N = 1).

Nõustatavate nägemus oma nõustamissuhetest

Kaheksa nõustatavat hindasid väidet „Nõustaja kiidab mind hea käitumise eest“ hindega „alati“ ja kaks nõustatavat hindega „2“ (M = 6,8 ja SD = 0,42) (vt lisa 7). Üheksa nõustatavat hindasid väidet „Nõustaja suhtub minusse halvustavalt“ hindega „mitte kunagi“ ja üks nõustatav hindega „3“ (M = 1,2 ja SD = 0,63). Väitele „Nõustaja arutab vabalt minuga seotud murekohti“ andsid kaheksa nõustatavat hindeks „alati“, üks nõustatav „5“ ja üks nõustatav „4“ (M = 6,5 ja SD = 1,08), väitele „Nõustaja proovib teha minu suhtes õigeid otsuseid“ andsid kaheksa nõustatavat hindeks „alati“, üks nõustatav „mõnikord“ ja üks nõustatav „2“ (M = 6,2 ja SD = 1,75) ning

väitele „Ma tunnen, et nõustaja tahab mind karistada“, andsid kaheksa nõustatavat hindeks „mitte kunagi“, üks nõustatav „mõnikord“ ja üks nõustatav „5“ ($M = 1,7$ ja $SD = 1,49$).

Viis nõustatavat andsid väitele „Kui ma rikun reegleid, siis nõustaja räägib minuga ja kuulab, mis mul öelda on“ hindeks „alati, kolm nõustatavat „6“ ja kaks nõustatavat „mõnikord“ ($M = 6,1$ ja $SD = 1,19$). Väitele „Nõustaja on minu suhtes innukas ja lootusrikas“ andsid kuus nõustatavat hindeks „alati“, kaks nõustatavat „6“ ja kaks nõustatavat „4“ ($M = 6,2$ ja $SD = 1,22$), väitele „Ma tunnen end piisavalt turvaliselt, et olla nõustajaga avatud ning aus“ andsid kuus nõustatavat hindeks „alati“, kolm nõustatavat „6“ ja üks nõustatav „1“ ($M = 6,2$ ja $SD = 1,54$) ja väitele „Nõustaja soovib siiralt mind aidata“ andsid kuus nõustatavat hindeks „alati“, üks nõustatav „6“, kolm nõustatavat „5“ ($M = 6,3$ ja $SD = 0,94$). Väitele „Nõustaja esitab mulle ebamõistlikke nõudeid“ andsid kuus nõustatavaks hindeks „mitte kunagi“, kaks nõustatavat „2“ ja kaks nõustatavat „3“ ($M = 1,6$ ja $SD = 0,84$).

Lahknevusi esines nõustatavate vahelistes arvamustes järgnevates väidetes: „Nõustaja näitab üles austust kõigis minuga seotud tegemistes“, millele kolm nõustatavat andsid hindeks „alati“, kolm nõustatavat „6“, kaks nõustatavat „5“ ja kaks nõustatavat „mõnikord“ ($M = 5,7$ ja $SD = 1,16$), „Nõustaja arvestab minu vajadustega“, millele kuus nõustatavat vastasid „alati“, kaks nõustatavat „6“, üks nõustatav „5“ ja üks nõustatav „mõnikord“ ($M = 6,3$ ja $SD = 1,05$), „Nõustatav varub piisavalt aega, et mind mõista“, millele kolm nõustatavat vastasid „alati“, kolm nõustatavat „6“, kolm nõustatavat „5“ ning üks nõustatav „mõnikord“ ($M = 5,8$ ja $SD = 1,03$) ja „Ma tunnen, et saan oma nõustajat usaldada“, millele viis nõustatavat vastasid „alati“, kolm nõustatavat „6“, üks nõustatav „5“ ja üks nõustatav „mõnikord“ ($M = 6,2$ ja $SD = 1,03$). Samuti esines nõustatavate vahelisi hinnangulisi erinevusi ka järgnevates väidetes: „Nõustaja teab, et saab mind usaldada“, millele neli nõustatavat vastasid „alati“, kaks nõustatavat „6“, kaks nõustatavat „5“ ja kaks nõustatavat „mõnikord“ ($M = 5,8$ ja $SD = 1,22$), „Nõustaja eeldab, et ma teen kogu töö iseseisvalt ja ei paku mulle sealjuures abi“, millele kuus nõustatavat vastasid „mitte kunagi“, üks nõustatav „2“, üks nõustatav „3“, üks nõustatav „mõnikord“ ja üks nõustatav „6“ ($M = 2,1$ ja $SD = 1,72$), „Nõustaja annab mulle piisavalt võimalusi, et öelda seda, mida ma soovin“, millele seitse nõustatavat vastasid „alati“, üks nõustatav „6“, üks nõustatav „5“ ja üks nõustatav „mõnikord“ ($M = 6,4$ ja $SD = 1,07$) ning „Kui mu käitumine on halvenenud, siis nõustaja räägib minuga enne, kui midagi tõsist ette võtab“, millele viis nõustatavat vastasid „alati“, kaks nõustatavat „6“, üks nõustatav „mõnikord“, üks nõustatav „3“ ja üks nõustatav „mitte kunagi“ ($M = 5,5$ ja $SD = 2,12$).

Väitele „Nõustaja arvestab minu vaadetega“ vastasid kuus nõustatavat „alati“ ja kolm nõustatavat „6“ ($M = 6,7$ ja $SD = 0,5$). Üks nõustatav ei vastanud sellele küsimusele.

Lisaks esines hinnangulisi erinevusi ka väidetes „Nõustaja hoolib siiralt minu muredest“, millele vastasid kolm nõustatavat „alati“, viis nõustatavat „6“, üks nõustatav „5“ ning üks nõustatav „mõnikord“ ($M = 6,0$ ja $SD = 0,94$), „Nõustaja kohtleb mind õiglaselt“, millele vastasid viis nõustatavat „alati“, kolm nõustatavat „6“, üks nõustatav „5“ ja üks nõustatav „3“ ($M = 6,1$ ja $SD = 1,28$), „Nõustaja halvustab mind kui olen midagi valesti teinud“, millele vastasid kuus nõustatavat „mitte kunagi“, üks nõustatav „2“, üks nõustatav „3“, üks nõustatav „5“ ja üks nõustatav „6“ ($M = 2,2$ ja $SD = 1,87$) ja „Nõustaja on pühendunud minu probleemide lahendamisele“, millele kolm nõustatavat vastasid „alati“, neli nõustatavat „6“, üks nõustatav „5“ ja kaks nõustatavat „4“ ($M = 5,8$ ja $SD = 1,13$).

Väitele „Nõustaja arvestab minu olukorraga kui ta langetab minuga seonduvaid otsuseid“ andsid kaks nõustatavat hindeks „alati“, kaks nõustatavat „6“, kolm nõustatavat „5“, kaks nõustatavat „mõnikord“ ja üks nõustatav „3“ ($M = 5,2$ ja $SD = 1,31$), väitele „Nõustaja usaldab mind piisavalt, et olla minuga aus“ andsid kuus nõustatavat hindeks „alati“, kaks nõustatavat hindeks „6“, üks nõustatav „5“ ning üks nõustatav „mõnikord“ ($M = 6,3$ ja $SD = 1,05$), väitele „Nõustaja julgustab mind endaga koostööd tegema“ vastasid viis nõustatavat „alati“, kaks nõustatavat „5“, kaks nõustatavat „mõnikord“ ja üks nõustatav „3“ ($M = 5,6$ ja $SD = 1,57$) ja väitele „Kui mul on raskusi ülesande täitmisega, siis nõustaja räägib minuga ja kuulab, mida mul öelda on“ andsid neli nõustatavat hindeks „alati“, kaks nõustatavat „6“, kaks nõustatavat „5“ ja kaks nõustatavat „mõnikord“ ($M = 5,8$ ja $SD = 1,22$).

Viis nõustatavat andis väitele „Nõustaja selgitab, mida ma pean tegema ja miks on seda hea teha“ hindeks „alati“, kolm nõustatavat „6“, üks nõustatav „5“ ja üks nõustatav „mõnikord“ ($M = 6,2$ ja $SD = 1,03$) ja neli nõustatavat andis väitele „Nõustaja hoolib minust inimesena“ hindeks „alati“, kolm nõustatavat „6“, kaks nõustatavat „5“ ja üks nõustatav „mõnikord“ ($M = 6,0$ ja $SD = 1,05$).

Väitele „Nõustaja on minu suhtes soe ja sõbralik“, vastasid neli nõustatavat „alati“, kolm nõustatavat „6“, üks nõustatav „5“ ja üks nõustatav „mõnikord“ ($M = 6,1$ ja $SD = 1,05$). Üks nõustatav ei vastanud sellele küsimusele.

Nõustajate ja nõustatavate hinnangu erinevused

Nõustajad hindasid nõustatavatega võrreldes statistiliselt oluliselt kõrgemalt väidet „Ma hoolin nõustatavast kui inimesest“ ($t = 2,58$ ja $p < 0,05$). Samuti hindasid nõustajad nõustatavatest kõrgemalt väidet „Kui nõustataval on raskusi ülesannete täitmisega, siis ma räägin temaga ja kuulan, mida tal öelda on“ ($t = 2,43$ ja $p < 0,05$) ning väidet „Ma julgustan nõustatavat endaga

koostööd tegema“ ($t = 2,55$ ja $p < 0,05$). Lisaks hindasid nõustajad kõrgemalt väiteid „Ma arvestan nõustatava olukorraga kui langetan temaga seonduvaid otsuseid“ ($t = 3,13$ ja $p < 0,005$) ning „Ma hoolin siiralt nõustatava muredest“ ($t = 2,44$ ja $p < 0,05$). Nõustajate hinnang oli kõrgem ka väidetele „Ma soovin siiralt nõustatavat aidata“ ($t = 2,33$ ja $p < 0,05$) ning „Ma näitan üles austust kõigis nõustatavaga seotud tegemistes“ ($t = 2,81$ ja $p < 0,05$).

Nõustatavad hindasid statistiliselt oluliselt kõrgemalt väidet „Ma arvestan nõustatava vaadetega“ ($t = -3,28$ ja $p < 0,005$).

ARUTELU

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli kohandada *Dual Role Relationship Inventory: Revised* (Skeem, 2004) küsimustik ja katsetada, kas selle abil on võimalik kirjeldada nõustaja ja sundkliendi vahelist nõustamissuhet kohtumääruse alusel Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe õppekeskuses õppivate noorte näitel.

Nõustamissuhe Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe õppekeskuses

Snyder ja Anderson (2009) tõid oma uurimuses välja, et selleks, et muuta sundkliendi nõustamine võimalikult kiirelt vabatahtlikuks protsessiks on vajalik usalduslik nõustamissuhe. Maarjamaa Hariduskolleeegiumi spetsialistide hinnangul on usaldus nõustamissuhte alus ning nõustamissuhte halvenemist võib põhjustada usalduse kadumine. Nõustatavate enda hinnangul tunnevad nad, et nõustajad võivad neid usaldada, kuid samal määral nad ise nõustajaid ei usalda. Nõustajad sarnaselt nõustatavatele, arvavad, et nõustatavad saavad neid usaldada, kuid ise samal määral nõustatavaid ei usalda. Samuti hindavad nõustatavad oma nõustajaid usaldusväärsemaks kui nõustajad ise end peavad.

Rugkåsa jt (2014) uuringu tulemuste kohaselt eeldab heade usalduslike nõustamissuhte saavutamine, et nõustaja on aus, huvitatud, õiglane, empaatiavõimeline, usaldusväärne ja järjekindel. Samuti on selle uuringu kohaselt nõustamissuhte loomisel oluline, et nõustaja arvestaks nõustatava olukorra ja muredega ning mõistaks nõustatava vaateid. Maarjamaa Hariduskolleeegiumi nõustajate hinnangul on nõustamissuhte aluseks lisaks usaldusele ka mõistmine ning nõustamissuhte loomisel peab nõustaja panema end nõustatava rolli ja tundma nõustatava tausta. Nõustatavate arvates arvestavad nõustajad nende vaadetega ning hoolivad siiralt nende muredest. Nõustajate enda hinnang samadele väidetele oli madalam. Nõustatavad tunnevad, et nõustajad arvestavad nende olukorraga kui langetavad nendega seonduvaid otsuseid. Nõustajate enda hinnang samale väitele oli madalam.

DRI-R sobivus nõustamissuhte kirjeldamiseks Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe õppekeskuses

Skeem jt (2007) uurimuses kasutati DRI-R küsimustikku nõustaja, nõustatava ja vaatleja poolseks täitmiseks sundkliendi ja nõustaja vahelise nõustamissuhte hindamisel. Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe õppekeskuse näitel ei saa teha üldist järeldust. Nõustajad andsid nõustatavatest statistiliselt oluliselt kõrgemad hinnangud seitsmele väitele, mille kohaselt hindavad nõustajad nõustatavatest kõrgemalt, et nad hindavad nõustatavaid kui inimesi, hoolivad siiralt nende muredest, soovivad siiralt neid aidata, julgustavad neid endaga koostööd

tegema ning näitavad üles austust kõigis nendega seotud tegemistes, toetavad nõustatavaid kui neil on raskusi ülesannete täitmisega ja arvestavad nende olukorraga kui peavad nendega seonduvaid otsuseid langetama. Roche jt (2014) aasta uurimus leidis, et nõustatavad, kes on sunniviisiliselt nõustaja juurde suunatud, on suurema tõenäosusega oma nõustamissuhtega vähem rahul. Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe õppekeskuse nõustajad hindavad oma nõustamissuhteid paremaks kui need nende nõustatavate meelest on. See võib tuleneda soovist jätta oma tööst ja sisemisest motivatsioonist parem mulje või nõustatavate poolset rahulolematusest nõustamissuhetega. Tegelikult olukorra kaardistamiseks peaks lisaks nõustajate ja nõustatavate küsimustikele kasutama ka vaatleja poolset täidetavaid küsimustikke.

Sobivaks võib küsimustikku pidada seetõttu, et küsimustiku abil on võimalik saada informatsiooni nõustamissuhet puudutavate valdkondade kohta. Nõustajatel on võimalik reflekteerida iseenda käitumist ning saada tagasisidet tehtud töö kohta. Nõustatavatel on omakorda võimalik anda tagasisidet enda ja nõustaja vahelisele nõustamissuhtele. Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe õppekeskuses sobib küsimustik kasutamiseks seetõttu, et nii nõustajatel kui ka nõustatavatel on võimalik seda käita õppekeskuses viibides ning küsimustik on viidud keeleliselt neile mõistetavasse konteksti.

Puudused ja piirangud

Antud uuringu suurimaks piiranguks oli väike valim. Võib oletada, et suurema valimi korral oleks tulemused tulnud täpsemad ja statistiliselt olulisemad. Seejärel oleks võimalik teha järeldus DRI-R küsimustiku sobivuse kohta ja tuua välja konkreetsemad erinevused nõustajate ja nõustatavate vastustes.

Lisaks võib eeldada, et tulemused muutuksid kui küsimustikku täidaksid lisaks nõustajatele ja nõustatavatele vaatlejad, kuna nõustajad hindasid peaaegu eranditult kõiki väiteid väga optimistlikult ning see ei anna võimalust nende tööd objektiivselt hinnata.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Bhatia, A., Gelso, A. J. (2017). Therapists' perspective on the therapeutic relationship: Examining a tripartite model. *Counselling Psychology Quarterly*, vol 31(3).
- Begun, A. L., Murphy, C. M., Bolt, D., Weinstein, B., Strodthoff, T., Short, L. (2003). Characteristics of the Safe at Home instrument for assessing readiness to change intimate partner violence. *Research on Social Work Practice*, vol 13.
- Kleinpeter, C. B., Potts, M. K., Bachmann, R. (2015). Stages of Change and Therapeutic Alliance among College Students Seeking Mental Health Services in an Integrated Health Center. *International Journal of Health, Wellness & Society*
- Luciano, M., Sampogna, G., Del Vecchio, V., Pingani, L., Palumbo, C., De Rosa, C., Catapano, F., Fiorillo, A. (2014). Use of coercive measures in mental health practice and its impact on outcome: a critical review. *Expert Reviews*, vol 14(2).
- Maarjamaa Hariduskolleegeiumi kodukord (28.08.2018). *Maarjamaa Hariduskolleegeiumi kodulehekülg*. Kasutatud 01.01.2019, https://www.mhk.edu.ee/sites/mhk.edu.ee/files/mhk_kodukord_2018.pdf
- Maarjamaa Hariduskolleegeiumi põhimäärus (23.02.2018). *Riigi Teataja*. Kasutatud 10.01.2019, <https://www.riigiteataja.ee/akt/120022018038>
- Manchak, S. M., Skeem, J. L., Rook, K. S. (2014). Care, Control, or Both? Characterizing Major Dimensions of the Mandated Treatment Relationship. *Law and Human Behavior*, vol 38(1).
- Martin, D. J., Garske, J. P., Davis, M. K. (2000). Relation of the Therapeutic Alliance With Outcome and Other Variables: A Meta-Analytic Review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, vol 68(3).
- McLeod, J. (2007) Nõustamisoskus. Väike Vanker
- Roche, E., Madigan, K., Lyne, JP., Feeney, L., O'Donoghue, B. (2014). The therapeutic relationship after psychiatric admission. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, vol 202(3).
- Rugkåsa, J, Canvin, K., Sinclair, J., Sulman, A., Burns, T. (2014). Trust, deals and authority: community mental health professionals' experiences of influencing reluctant patients. *Community Mental Health Journal*, vol 50(8).

- Skeem, J. L., Loudon, J. E., Polaschek, D. (2007). Assessing Relationship Quality in Mandated Community Treatment: Blending Care With Control. *Psychological Assessment*, vol 19(4).
- Snyder, CM., Anderson, SA. (2009). An examination of mandated versus voluntary referral as a determinant of clinical outcome. *Journal of Marital and Family Therapy*, vol 35(3).
- Sotero, L., Cunha, D., Da Silva, J. T., Escudero, V., Relvas, A. P. (2016). Building Alliances with (In)Voluntary Clients: A Study Focused on Therapists' Observable Behaviors. *Family Process*.
- Sotero, L., Major, S., Escudero, V., Relvas, A. P. (2014). The therapeutic alliance with involuntary clients: how does it work? *Journal of Family Therapy*, vol 38.
- Tropp, K., Haamer, N., Jakobson, A., Karton, I., Kadajas, T., Neare, V. (2010). Nõustamise alused. Abimaterjal õppenõustamiskeskustele. Tartu. Kasutatud 01.01.2019, http://www.eatl.ee/wp/wp-content/uploads/Noustamise_alused.pdf

Lisa 1

Nõusolekuvorm lapsevanemale

Mina olen Carmen Lind, Maarjamaa Hariduskolleegeiumi Emajõe õppekeskuse kasvatuspedagoog ja Tartu Ülikooli eripedagoogika bakalaureuseõppe 3. kursuse tudeng. Viin läbi uurimistööd teemal „Sundkliendi ja nõustaja vaheline nõustamissuhe Maarjamaa Hariduskolleegeiumi Emajõe õppekeskuse näitel“. Töö eesmärgiks on kirjeldada õpilase ja nõustaja vahelist nõustamissuhet Maarjamaa Hariduskolleegeiumi Emajõe õppekeskuses õppiva kümne noore (vanuses 11-16) näitel. Selle raames soovin, et Teie laps täidaks küsimustiku, mis võtab aega kuni 30 minutit. Küsimustikku saab laps täita koolis. Uurimistöös ei kasutata ühegi lapse isikuandmeid ega viidata konkreetse inimesega seondult kellegi vastustele. Lapsel on võimalus osalemisest keelduda ning võimalus osalemine igal hetkel pooleli jätta. Uuringusse kaasame 10 esimest last, kelle vanemad ja kes ise nõusoleku annavad. Uuringus osalemise või mitte osalemise otsusest ei tulene lapsele mingeid tagajärgi.

Uurimuse tulemuste selgumine võimaldab parandada meie kooli spetsialistide tööd ja nõustamissuhte loomist lastega.

Küsimuste korral pöörduda minu poole e-mail'i teel (carmen.lind@mhk.edu.ee). Olen väga tänulik abi eest!

Mina, (lapsevanema/eestkostja nimi), annan nõusoleku Maarjamaa Hariduskolleegeiumi õpilasel (lapse nimi) täita küsimustikku uurimistöö „Sundkliendiga töötamise etapid Maarjamaa Hariduskolleegeiumi Emajõe õppekeskuse näitel“ raames.

Lapsevanema/eestkostja allkiri ning kuupäev:

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi:

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri:

Kuupäev, kuu, aasta:

Lisa 2

Lugupeetud õpilane!

Viin läbi uurimistööd teemal „Sundkliendi ja nõustaja vaheline nõustamissuhe Maarjamaa Hariduskolleegiumi Emajõe õppekeskuse näitel“. Uurimistöö eesmärk on kirjeldada õpilase ja nõustaja vahelist nõustamissuhet Maarjamaa Hariduskolleegiumi Emajõe õppekeskuses. Selle raames on võimalik täita 30 küsimusega küsitlus, mille täitmine võtab aega umbes 15-30 minutit. Uurimistöö valmimine aitab aru saada, mida Sina arvad enda nõustamisest.

Uurimistöös ei kasutata ühegi õpilase isikuandmeid ja Sinu vastuseid näevad ainult uurimistöö tegijad. Küsitluse täitmise ajal on Sul võimalik igal hetkel osalemisest loobuda.

Mulle, _____ on selgitatud ülalkirjeldatud uurimuse eesmärki, sisu, vajalikkust ja minu õigusi seoses osalemisega. Kinnitan oma nõusolekut osalemiseks allkirjaga.

Tean, et uuringu käigus tekkivate küsimuste ja arusaamatustega saan täiendavat informatsiooni uuringu teostajalt:

Carmen Lind, kasvatuspedagoog, Maarjamaa Hariduskolleegiumi Emajõe õppekeskus, Kaagvere, Kastre vald, carmen.lind@mhk.edu.ee, 59006901.

Teie allkiri:

Kuupäev:

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi:

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri:

Kuupäev, kuu, aasta:

Lisa 3

Lugupeetud spetsialist!

Viin läbi uurimistööd teemal „Sundkliendi ja nõustaja vaheline nõustamissuhe Maarjamaa Hariduskolleegiumi Emajõe õppekeskuse näitel“. Uurimistöö eesmärk on kirjeldada õpilase ja nõustaja vahelist nõustamissuhet Maarjamaa Hariduskolleegiumi Emajõe õppekeskuses õppiva kümne noore (vanuses 11-16) näitel. Selle raames viiakse läbi 8 küsimusest koosnev suuline intervjuu, mille jooksul tuleb oma arvamust vabas vormis kirjeldada. Intervjuu läbi viimine võtab aega umbes 40 minutit. Lisaks palutakse täita 30 küsimusest koosnev ankeet, mille täitmine võtab aega umbes 15 minutit. Uurimistöö valmimine aitab kaasa Maarjamaa Hariduskolleegiumi spetsialistide tööle. Uurimistöös ei kasutata ühegi osaleja isikuandmeid ega viidata kellegi vastustele konkreetse inimesega seostatavalt. Nii intervjuu toimumise kui ka küsimustiku täitmise ajal on võimalik igal hetkel osalemisest loobuda.

Mind, _____ on informeeritud ülalkirjeldatud uurimuse eesmärgist, sisust, vajalikkusest ja oma õigustest seoses osalemisega. Kinnitan oma nõusolekut selles osalemiseks allkirjaga.

Tean, et uuringu käigus tekkivate küsimuste ja võimalike arusaamatuste osas saan vajaliku täiendavat informatsiooni uuringu teostajalt:

Carmen Lind, kasvatuspedagoog, Maarjamaa Hariduskolleegiumi Emajõe õppekeskus, Kaagvere, Kastre vald, carmen.lind@mhk.edu.ee, 59006901.

Teie allkiri:

Kuupäev:

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi:

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri:

Kuupäev, kuu, aasta:

Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komitee

Protokoll number: 281/T-11

koosolek: 16.04.2018

Komitee koosseis:

Esimees

Kadri Tamme Tartu Ülikool, meditsiiniteaduste valdkond, anestesioloogia ja intensiivravi lektor

Aseesimees

Kristi Lõuk Tartu Ülikool, humanitaarteaduste ja kunstide valdkond, projektijuht / doktorant

Liikmed

Diva Eensoo Tartu Ülikool, sotsiaalteaduste valdkond, tervisesotsioloogia teadur

Naatan Haamer Tartu Ülikooli Kliinikum, hingehoidja

Malle Kuum Tartu Ülikool meditsiiniteaduste valdkond, farmakoloogia lektor / farmakoloogia teadur

Liis Leitsalu Tartu Ülikool, Eesti geenivaramu, genoomika ja geneetilise tagasiside teadur

Maire Peters Tartu Ülikool, meditsiiniteaduste valdkond, geneetika vanemteadur

Mare Remm Tartu Tervishoiu Kõrgkool, bioanalüütika õppekava dotsent

Oivi Uiho Tartu Ülikool, meditsiiniteaduste valdkond, lastegastroenteroloogia dotsent

Vahur Ööpik Tartu Ülikool, meditsiiniteaduste valdkond, spordifüsioloogia professor

Otsus: Kooskõlastada uurimistöö.

Uurimistöö nimetus: Sundkliendi ja nõustaja vaheline nõustamissuhe Maarjamaa Hariduskolleegeiumi Emajõe õppekeskuse näitel

Vastutav uurija (asutus):

Astra Schults (Tartu Ülikool, psühholoogia instituut, Näituse 2, Tartu, Eesti).

Komitee poolt läbivaadatud dokumendid:

1. Uurimistöö avaldus kooskõlastuse saamiseks Tartu Ülikooli inimuuringute eetika komiteelt 11.05.2018
2. Katseisiku kirjaliku nõusoleku vormid (2) õpilasele ja spetsialistile 11.05.2018
3. Lapsevanema nõusoleku vorm 11.05.2018
4. Küsitlus 11.05.2018
5. Uurimistöö läbiviijate CVd (A. Schults, C. Lind).

Uurimistöö lõpp: 22.06.2018

Komitee esimees: Kadri Tamme /allkirjastatud digitaalselt/

Komitee sekretär: Kaire Kallak /allkirjastatud digitaalselt/

Väljastatud: /viimase digitaalallkirja kuupäev/

Lisa 5

1. Mis on eduka nõustamissuhte aluseks?
2. Milliste võtete abil on Teil olnud kõige hõlpsam luua kliendiga kontakti?
3. Milliseid põhimõtteid olete Teie järginud kliendiga nõustamissuhet luues?
4. Kas olete oma töös klientidega märganud kindlaid etappe, mis tuleb läbida kõigiga? Kui jah, siis millised need on?
5. Millised märgid viitavad Teie kliendi ja Teie vahelise nõustamissuhte halvenemisele?
6. Mis võivad olla nõustamissuhte halvenemise põhjused?
7. Millised märgid viitavad Teie kliendi ja Teie vahelise nõustamissuhte paranemisele?
8. Mis võivad olla nõustamissuhte paranemise põhjused?

Lisa 6

Väide	Mean	SD	Min	Max
1. Ma hoolin nõustatavast kui inimesest	6,9	0,316	6	7
2. Ma arutan nõustatavaga vabalt temaga seotud murekohti	6,6	0,966	4	7
3. Ma selgitan nõustatavale, mida ta peab tegema ja miks on seda hea teha	5,6	1,506	3	7
4. Ma proovin teha nõustatava suhtes õigeid otsuseid	6,7	0,483	6	7
5. Kui nõustataval on raskusi ülesannete täitmisega, siis ma räägin temaga ja kuulan, mida tal öelda on	6,8	0,422	6	7
6. Kui nõustatav rikub reegleid, siis ma räägin temaga ja kuulan, mida tal öelda on	6,6	0,516	6	7
7. Ma olen nõustatava suhtes innukas ja lootusrikas	6,6	0,516	6	7
8. Nõustatav tunneb end piisavalt turvaliselt, et olla minuga avatud ning aus	5,9	0,876	5	7
9. Ma suhtun nõustatavasse halvustavalt	1,1	0,316	1	2
10. Ma julgustan nõustatavat endaga koostööd tegema	6,9	0,316	6	7
11. Ma usaldan nõustatavat piisavalt, et olla temaga aus	6,2	1,135	4	7
12. Ma arvestan nõustatava olukorraga, kui langetan temaga seonduvaid otsuseid	6,6	0,516	6	7
13. Ma olen pühendunud nõustatava probleemide lahendamisele	6,3	1,252	3	7
14. Ma halvustan nõustatavat, kui ta on midagi valesti teinud	1,1	0,316	1	2
15. Ma olen nõustatava suhtes soe ja sõbralik	6,7	0,483	6	7
16. Ma kohtlen nõustatavat õiglaselt	6,6	0,516	6	7
17. Ma hoolin siiralt nõustatava muredest	6,8	0,422	6	7
18. Ma kiidan nõustatavat hea käitumise eest	6,7	0,483	6	7
19. Kui nõustatava käitumine on halvenenud, siis ma räägin temaga enne, kui midagi tõsist ette võtan	6,3	0,675	5	7
20. Ma soovin siiralt nõustatavat aidata	7,0	0,000	7	7
21. Ma arvestan nõustatava vaadetega	5,8	0,632	5	7
22. Nõustatav tunneb, et ma tahan teda karistada	2,3	1,160	1	5
23. Ma annan nõustatavale piisavalt võimalusi, et öelda seda, mida ta soovib	6,0	1,054	4	7
24. Ma esitan nõustatavale ebamõistlikke nõudeid	1,4	0,966	1	4
25. Ma eeldan, et nõustatav teeb kogu töö iseseisvalt ja ei paku talle sealjuures abi	1,4	0,699	1	3
26. Ma tean, et saan nõustatavat usaldada	4,9	0,738	4	6
27. Nõustatav tunneb, et saab mind usaldada	5,9	0,738	5	7
28. Ma varun piisavalt aega, et nõustatavat mõista	6,4	0,699	5	7
29. Ma arvestan nõustatava vajadustega	6,6	0,516	6	7
30. Ma näitan üles austust kõigis nõustatavaga seotud tegemistes	6,8	0,422	6	7

Lisa 7

Väide	Mean	SD	Min	Max
1. Nõustaja hoolib minust inimesena	6,0	1,054	4	7
2. Nõustaja arutab vabalt minuga seotud murekohti	6,5	1,080	4	7
3. Nõustaja selgitab, mida ma pean tegema ja miks on seda hea teha	6,2	1,033	4	7
4. Nõustaja proovib teha minu suhtes õigeid otsuseid	6,2	1,751	2	7
5. Kui mul on raskusi ülesannete täitmisega, siis nõustaja räägib minuga ja kuulab, mida mul öelda on	5,8	1,229	4	7
6. Kui ma rikun reegleid, siis nõustaja räägib minuga ja kuulab, mida mul öelda on	6,1	1,197	4	7
7. Nõustaja on minu suhtes innukas ja lootusrikas	6,2	1,229	4	7
8. Ma tunnen end piisavalt turvaliselt, et olla nõustajaga avatud ning aus	6,2	1,549	2	7
9. Nõustaja suhtub minusse halvustavalt	1,2	0,632	1	3
10. Nõustaja julgustab mind endaga koostööd tegema	5,6	1,578	3	7
11. Nõustaja usaldab mind piisavalt, et olla minuga aus	6,3	1,059	4	7
12. Nõustaja arvestab minu olukorraga, kui ta langetab minuga seonduvaid otsuseid	5,2	1,317	3	7
13. Nõustaja on pühendunud minu probleemide lahendamisele	5,8	1,135	4	7
14. Nõustaja halvustab mind, kui olen midagi valesti teinud	2,2	1,874	1	6
15. Nõustaja on minu suhtes soe ja sõbralik	6,1	1,054	4	7
16. Nõustaja kohtleb mind õiglaselt	6,1	1,287	3	7
17. Nõustaja hoolib siiralt minu muredest	6,0	0,943	4	7
18. Nõustaja kiidab mind hea käitumise eest	6,8	0,422	6	7
19. Kui mu käitumine on halvenenud, siis nõustaja räägib minuga enne, kui midagi tõsist ette võtab	5,5	2,121	1	7
20. Nõustaja soovib siiralt mind aidata	6,3	0,949	5	7
21. Nõustaja arvestab minu vaadetega	6,7	0,500	6	7
22. Ma tunnen, et nõustaja tahab mind karistada	1,7	1,494	1	5
23. Nõustaja annab mulle piisavalt võimalusi, et öelda seda, mida ma soovin	6,4	1,075	4	7
24. Nõustaja esitab mulle ebamõistlikke nõudeid	1,6	0,843	1	3
25. Nõustaja eeldab, et ma teen kogu töö iseseisvalt ja ei paku mulle sealjuures abi	2,1	1,729	1	6
26. Nõustaja teab, et saab mind usaldada	5,8	1,229	4	7
27. Ma tunnen, et saan oma nõustajat usaldada	6,2	1,033	4	7
28. Nõustaja varub piisavalt aega, et mind mõista	5,8	1,033	4	7
29. Nõustaja arvestab minu vajadustega	6,3	1,059	4	7
30. Nõustaja näitab üles austust kõigis minuga seotud tegemistes	5,7	1,160	4	7

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Carmen Lind